Anansi

Anthia C.M. Boers

bron
Anthia C.M. Boers, *Anansi*. Boek- en Tijdschriftenhandel H.F. van der Weerd, Amsterdam/Paramaribo z.j. [1975]

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/boer035anan01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

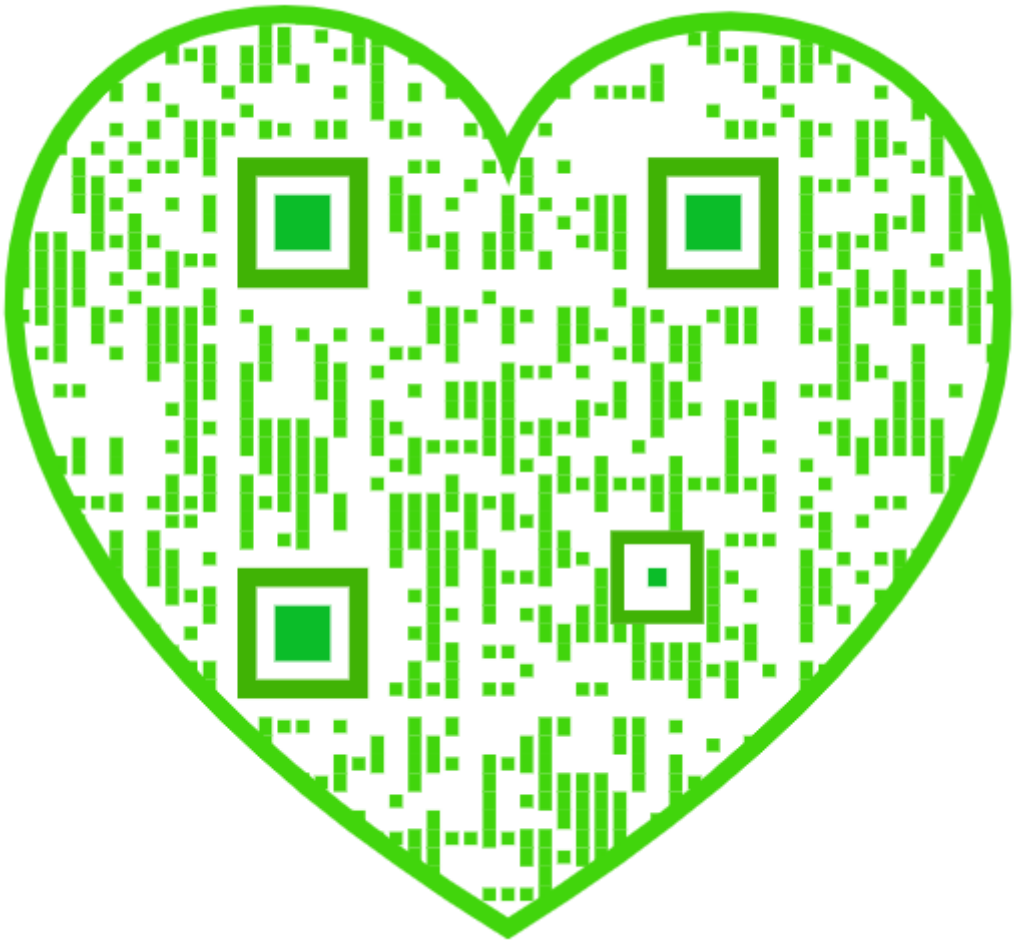

[Inleiding]

‘Een volk dat zijn sprookjes verwaarloost verarmt zichzelf’ wordt wel gezegd, en met sprookjes worden dan natuurlijk niet bedoeld alle willekeurige verzinsels die vaak als zodanig aan kinderen worden opgediend De echte, overgeleverde sprookjes horen thuis in de rij van mythologische verhalen, sagen en legenden en zijn daarvan vaak de vereenvoudigde vorm.

Moeilijke zaken gemakkelijk verteld. De bron ervan ligt in een onmoemelijk ver verleden, waaruit alle volken gelijkelijk konden putten. Vaadaar dat de kern ervan en de symbolen dikwijls op hetzelfde neerkomen, ondanks verschillen. Overal anders en overal hetzelfde, zou men kunnen zeggen. Het is er zo ongeveer mee als met de kinderspelen, kringliedjes en dergelijke, waarvan vele een overblijfsel zijn van godsdienstige plechtigheden, veelal berustend op waarnemingen omtrent de loop der sterren, of de kringloop verbeeldend tussen geboorte en dood.

‘De zevensprong’ en ‘Witte Zwanen, zwarte zwanen’ zijn er zo een paar. Wat bij de groten verloren ging leeft voort bij de kleinen en is in wezen onuitroeibaar.

Het is met die sprookjes als met sommige taalverschijnselen. Zo is het Sanskrit een dode taal, maar één woord ervan is springlevend gebleven en is, ook in het Nederlands, een alledaags begrip: ‘man’ en ‘mens’, wat in zijn oorspronkelijke vorm niets minder dan ‘denken’ betekende. Met een aantal Indo-Europese talen reisde het de aardbol langs.

De Indianen waren zich altijd terdege bewust van de waarde van hun verhalen. Bij hun gold het dan ook als een heilige plicht dat de ouderen ze op de jongeren overdroegen.

‘Heel, heel lang geleden, vóór nog de grootvaders van onze grootmoeders geboren waren was de wereld heel anders dan nu’, vertellen de Caralben. De bomen droegen altijd vruchten; de dieren leefden in volkomen eensgezindheid en de kleine agouti (een knaagdier) speelde zonder vrees met de baard van de jaguar. Er leefden toen nog geen giftige slangen; de rivieren stroomden gelijkmatig; er was geen buitengewone droogte, noch had men last van overstromingen en de watervallen gleden

langzaam van de grootste rotsen af’.

Zijn deze woorden niet even indrukwekkend als boek Genesis van onze bijbel, en wie, die een dergelijk begin hoort, zou niet graag het vervolg willen kennen? In allerlei Indiaanse scheppingsverhalen is sprake van een grote watervloed en het is niet moeilijk daarin gelijkenissen te vinden met verhalen van volken uit het Oosten en van het oude Europa. Hier in Holland kennen wij uit de Middeleeuwse geschiedenis het verhaal van de Sint Elizabethsvloed, waarbij de Biesbosch is ontstaan. Een zuigeling werd toen gered doordat een kat voortdurend van de ene kant van de wieg naar de andere sprong, waardoor het vaartuigje behouden op het droge kwam. Als een gebeurtenis van dergelijk beperkte omvang al zo lang in de volksherinnering blijft leven, hoe begrijpelijk is het dan dat rampen van wereldformaat, waarbij de aardbol een ander aanzien kreeg, in de verhalen van albe volkeren hun spoor hebben achtergelaten.

Bij de Surinaamse Indianen leeft een dergelijke herinnering aan een natuurverschijnsel voort in een verhaal over de komeet van Halley, die in 1910 aan de hemel zichtbaar was. Juist voor dit natuurvolk met zijn rijk verbeeldingsleven moet hij een indrukwekkend schouwspel hebben gevormd. Aan de hand van dit soort feiten kunnen wij gevoeglijk aannemen dat vele sprookjes en mythen een kern van historische waarheid bevatten.

Zoals in veel volksverhalen spelen ook in de Surinaamse-dieren die tegelijkertijd op het land en in het water kunnen leven een grote rol: krokodillen, ganzen, zwanen, boa's.

Vanouds golden deze vogels als het symbool voor de engelen. Iets daarvan is nog terug te vinden in het Hollandse gezegde dat de kinderen door de ooievaar worden gebracht. Evenzo werd de waterlelie of de lotus altijd beschouwd als een heilig symbool. Zoals de mensen in de Rijnstreek de Lorelei kennen die, op een rots gezeten, terwijl zij haar prachtige haar kamt, met haar gezang de schippers in het ongeluk tracht te storten, hebben de Indianen, en ook de negers, hun watergeest, die in de gedaante van een mooie vrouw, zich op een zandbank koestert in de zon.

En wee degene die zich te dicht in haar buurt waagt! ‘Watramamma’ wordt zo'n watergeest genoemd in de Surinaamse taal.

Herkomst van het Surinaamse volk

Het is bekend: de komst van de blanken in Amerika betekende het eind, of tenminste het begin van het eind, van de Indianen. Zij stierven, hetzij in gevechten, hetzij bij de zware arbeid op de plantages waartegen zij niet waren opgewassen. Voorzover zij niet ontkwamen trokken zij zich zo diep mogelijk terug in het oerwoud. De Europese kolonisten die het land wilden ontginnen moesten dus op een andere manier aan arbeidskrachten zien te komen. Hun oplossing voor het probleem was: negerslaven weghalen uit Afrika, krachtige mensen, bestand tegen de hitte. Die oplossing van het arbeidsprobleem hield in een onmenselijke handel in mensen. Zowel door de plantagebezitters als door de slavenvervoerders werden de negers niet anders beschouwd dan als koopwaar, geladen in een haven aan de Westkust van Afrika om te worden gelost in een haven van Zuid-Amerika meer speciaal in Paramaribo, de voornaamste plaats van Guyana, gegroeid uit een Indiaanse nederzetting. Voor zover zij onderweg niet waren gestorven kwamen zij op de plaats van bestemming aan zonder enig bezit, zo goed als naakt.

Zonder enig bezit..... Juist echter omdat zij mensen waren namen zij een onzichtbare erfenis mee: hun godsdienst, hun muziek en gezangen hun verhalen.

Van hun godsdienst ging, zeker van de uiterlijke gebruiken, al spoedig veel teloor door allerlei verboden en bepalingen van de kant der blanke overheersers. Uiteraard bleef veel ervan toch nog in het geheim bestaan. Bovendien zag een groot aantal slaven kans om de bossen in te vluchten, waar zij als vrije mensen konden leven volgens het cultuurpatroon dat zij uit Afrika kenden.

Ook het gevoel voor hun eigen muziek was zo sterk dat het eenvoudig niet te onderdrukken was door welke vreemde invloeden dan ook; en met hun gezangen konden zij de onmenselijk zware arbeid verlichten. Vooral ook zongen zij gedurende de lange tochten over de gevaarlijke rivieren, wanneer per roeiboot de produkten van de plantages naar de stad en de haven moesten worden vervoerd. Melodie en woorden van de 'botosingie' waren van een grote dichterlijke kracht, zoals dat trouwens in het algemeen met de oude arbeidsgezangen het geval was. Niets voor niets heeft een Duitse taalgeleerde eens gezegd dat de dichtkunst waarschijnlijk is ontstaan uit de gezangen die dienden om de eentonig arbeidsbeweging te begeleiden. Deze 'botosingie' hielden vaak een bede in aan de krokodil of aan de watergeest: dat de opvarenden toch vooral ongedeerd hun doel mochten bereiken.

De taal

Botosingie - Bootgezang. Watramamma - watermoeder, watergeest. Twee woorden uit het neger-engels, pidgin-engels, taki taki, het Sranang tongo, het Surinaams. Zóveel namen voor één taal.

In dezelfde tijd dat de negers in de driemastbarken van de West-Indische Compagnie naar Suriname werdem gevoerd voegde onze prins der dichters, Vondel een gevleugeld woord toe aan het Nederlands: 'De taal is gans een volk'. En hoeveel verschillende volken zijn er niet te rug te vinden in die ene Surinaamse taal die in een tijdvak van vier eeuwen is ontstaan.

Hoewel men er op de eerste plaats veel Afrikaans in zou verwachten zijn er daarvoor toch maar weinig woorden terug te vinden, als we tenminste de taal van de bosnegers buiten beschouwing laten. In die afgezonderd levende groep is de Afrikaanse herkomst nog duidelijk bespeurbaar. In het Sranang tongo treffen we bijzonder veel engelse elementen aan.

De verklaring is deze: vóór Suriname bij de Vrede van Breda in 1667 in Hollandse handen kwam was het ongeveer 25 jaar in het bezit geweest van Engelse kolonisten. Deze hadden uit het eigen land ambachtslieden en landarbeiders meegebracht. De meesten van hen waren in Engeland voor een meer of minder zwaar vergrijp veroordeeld. De negerslaven kwamen te werken zij aan zij met deze blanken en uit dat contact ontwikkelde zich een nieuw soort engels.

Bovendien waren de negers, hoewel allemaal afkomstig van de Afrikaanse westkust, toch niet van de zelfde stam. Zij kenden elkaars taal niet en om zich voor elkaar verstaanbaar te maken bedienden zij zich ook onderling van het pidgin-engels. De Hollanders maakten uitsluitend gebruik van negerarbeidskrachten, maar de taal die zich inmiddels had gevormd werd niet meer ingrijpend gewijzigd, hoewel er natuurlijk allengs allerlei Hollandse elementen aan werden toegevoegd. Doordat uit andere delen van Zuid-Amerika zich ook nog Portugese en Spaanse kolonisten in Suriname kwamen vestigen werden er ook uit die talen elementen overgenomen. Nog niet zo lang geleden was bij oude negers een lied bekend: ‘Mooi Africa mi lobi di’, waarin naast het Nederlands en Engels ook nog het Postugees herkenbaar is. Zo is uit de samenstelling van de taal een groot stuk Surinaamse geschiedenis af te lezen; maar historie, romantisch of gruwzaam, is altijd verleden tijd. De ontwikkeling staat niet stil en met de groei van het Surinaamse volk die nu in volle gang is, heeft ook de taal zich tot een zelfstandigheid ontwikkeld. Van een kontakttaal is het tot een kultuurtaal aan het worden, waarin wordt geschreven en gedicht. Wat eens de taal der slaven was is nu de algemene volkstaal. Het Sranang tongo.

Anansi

Wie is Anansi? De negers namen hem mee uit Afrika; hun vriend, hun vertrouweling, hun vertrooster. Een grote bosspin. Het geheimzinnige, welhaast heilige dier dat aan een zelfgesponnen draad uit de hemel komt gevallen.

Sommige negerstammen zijn van mening dat de ganse mensheid van de spin afstamt. In zijn oervorm gold hij als het sumbool van de zon vanwege zijn rond lichaamsvorm en zijn als stralen in alle richtingen wijzende poten. Om diezelfde reden wordt ook wel de schildpad als een symbool van de zon beschouwd en als de stamvader van de mensheid.

Anansi hoefde niet in levende lijve te worden meegevoerd. De grote spin was altijd al een bewoner van het Zuid-Amerikaanse oerwoud, maar het was de spin als hoofdfiguur in een ontelbaar aantal verhalen die met de slaven de overtocht van Afrika naar Suriname maakte.

Een spinverhaal, een Anansitori, is een echte dierfabel, zoals trouwens de meeste Surinaamse negervertellingen. Aan de dieren worden menselijke hoedanigheden toegeschreven, zowel lichamelijke als geestelijke, en zij treden op in menselijke situaties. Een Europeaan, niet vertrouwd met de insecten van een dergelijk formaat, zal onwillekeurig huiveren bij de gedachten aan zo'n spin, maar in de verhalen is Anansi allerminst een griezel. Hij is uitermate listig, niemand kan hem te pakken nemen. Hij is behebt met een geweldige eetlust en hij ziet altijd kans om aan het benodigde voedsel te komen. Hij is echter ook bijzonder lui en weigert ook maar de geringste last te dragen wanneer hij daargeen zin in heeft. Komt het hem echter wel van pas dan kan hij zelfs het lichaam van een olifant torsen.

De Anansiverhalen verschillen dáárin van de meeste fabels, zoals b.v. die van Lafontaine, dat zij geen moraliserende strekking hebben. Men zou bijna kunnen zeggen dat Anansi het tegendeel van een hoge moraal vertegenwoordigt. Zijn deugt is zijn slimheid. Zo weet hij bijvoorbeeld met listige praatjes geld te lenen van andere dieren, maar in plaats van het op de afgesproken

dag terug te betalen, zorgt hij ervoor dat het ene dier het andere opeet, zodat hij van zijn schuldeisers is verlost.

Altijd ziet hij kans een ander te laten opdraaien voor zijn streken. Hij is de geboren poetsenbakker en het vermaak dat hij schept is dan ook niet vrij van leedvermaak. Toch neemt niemand hem dat kwalijk. Hij is een ontwapenende slimmerik.

In de oorspronkelijke verhalen speelden uiteraard Afrikaanse dieren een rol, maar langzamerhand werden die vervangen door dieren uit Zuid-Amerika. Zo treedt in Suriname in plaats van de tijger de jaguar op en Anansi noemt die wel tijger, maar zegt erbij 'je bent niet eens een echte'. In een enkel verhaal kunnen we ook nog de olifant tegenkomen en dan is er uiteraard sprake van puur Afrikaanse overlevering, want olifanten komen in Zuid-Amerika nergens voor. Opmerkelijk in deze verhalen is dat list het altijd wint van kracht; de zwakke is de sterkste de baas.

Uit deze gegevens is duidelijk op te maken hoe de slaven zich vereenzelvigden met Anansi. In hun verhalen werden de rollen omgekeerd: de vertrapten werden de machtigen; de onderdrukten werden de heerders; de armen werden de rijken. In die verhalen konden zij hun verlangens kenbaar maken; zij konden zich bevrijden van hun angsten; zij konden zich vrolijk maken over de blanken. Anansi op zich was een oude figuur, maar hij trad op in nieuwe omstandigheden en in een nieuwe omgeving.

Hij maakte dezelfde ontwikkeling door als de negerslaven en hij groeide mee met de veranderende omstandigheden van het land. Hij was een onderdeel van de plaats en van de tijd. Zo is er in een bepaald verhaal nog een herinnering terug te vinden aan Napoleon en de overwinning van de Hollanders bij Quatre Bras in 1815, want uiteraard gingen de gebeurtenissen in Holland niet ongemerkt voorbij aan Suriname. Ook beleefde de spin de afschaffing van de slavernij. Aan de negers werden toen door het gouvernement stukken grond in pacht gegeven, waarop zij de produkten konden verbouwen die zij voor hun eigen levensonderhoud nodig hadden.

Ogenblikkelijk zien we dan Anansi optreden als landbouwer.

Een van de nieuwste verhalen is: 'de spin als Amerikaan verkleed'. Allemaal verhalen die feitelijke toestanden weergeven, maar die tegelijkertijd getuigen van de rijke fantasie van de

Surinaamse neger.

Toch, hoezeer Anansi ook in het alledaagseleven staat, hoe praktisch hij ook mag zijn in het oplossen van doodgewone problemen, hoe weinig edel ook zijn behoefte is om onrust te zaaien onder de andere dieren, iets van zijn oorspronkelijke verhevenheid heeft hij behouden. Hij blijft een personage van gewicht, wat duidelijk blijkt uit de manier waarop hij wordt aangesproken. Men noemt hem eerbiedig ‘Ba Anansi’ wat zoveel wil zeggen als ‘Grote Anansi’. Dezelfde betekenis vinden wij in het uit Afrika meegekomen woord ‘Ba Akra’, Grote Geest. Een andere aanspreektitel voor Anansi is: ‘Grote Broeder’ of ook wel ‘Mijn Gouverneur’.

Ook het feit dat de naam Anansi als neusklank wordt uitgesproken duidt er nog op dat hij met een zekere gewijde atmosfeer was omgeven, zoals men ook bij gebeden, aanroepingen van goden en dergelijke neusklanken bezigde.

Voor het vertellen van Anansi-verhalen golden strenge regels. Zo mochten zij niet op zondag worden verteld. Als men tegen die regel zondigde zou dat zeker ongeluk brengen. Bij voorkeur werden zij 's avonds verteld. Soms bracht men hele nachten door met het in groepsverband luisteren naar spinverhalen.

Er waren speciale vertellers en die stonden in hoog aanzien. Deze gingen van huis tot huis en zijn min of meer te vergelijken met onze middeleeuwse troubadours. Toen in Europa de mensen nog niet konden lezen en schrijven waren het die minstrelen die er voor zorgden dat de heldendichten levend bleven, zowel onder het volk als bij de edelen.

Een begrafenis was een gelegenheid die niet voorbij mocht gaan zonder dat er Anansitories werden verteld. Familieleden en vrienden kwamen in het sterfhuis bijeen. Was de overledene een man dan werden er zeven dagen achtereen verhalen verteld; bij een vrouw drie dagen.

Ook als niet een begrafenis de aanleiding was voor Anansitories was een zekere plechtige atmosfeer toch een vereiste. De verteller opende met de vaste zin: ‘Mijn verhaal luidt ongeveer zo....’. De omzittenden antwoorden: ‘Wij luisteren’.

Wel mocht de verteller nu en dan in de rede gevallen worden. Een vraag van de toehoorders werkte de levendigheid in de hand.

Niet echter alleen in de verhalen, ook in de spreekwoorden en gezegden van alledag speelt Anansi een grote rol. ‘Speel niet met vuur’ waarschuwt de moeder haar kind, ‘anders zal Anansi je bedriegen’, d.w.z.: Je zult in je bed plassen. Als iemands voet slaapt zegt hij: ‘Anansi heeft mijn voet te pakken’.

Hoewel Anansi altijd en overal de hoofdrol vervult moeten we daaruit niet opmaken dat hij een vrijgezel is.

Hij is getrouwd en wel met niemand minder dan een menselijke prinses. Zij draagt de Afrikaanse naam Akuba, wat woensdag betekent, want in het stamland kregen de kinderen de naam van de dag, zoals dat eens in Europa ook het geval is geweest en waarvan nog iets is blijven hangen in het gezegde: ‘Een echt zondagskind’.

Al met al zou het natuurlijk te gek zijn geweest dat Anansi Afrika zou hebben verlaten en de mensen daar in de steek zou hebben gelaten. Hij stuurde zijn zoon naar Suriname, een tweede Anansi, helemaal aan hem gelijk, zelfs in de keuze van een vrouw.

Ook de zoon trouwt met een prinses die Akuba heet. Zij schenkt hem twaalf kinderen en wordt dan ook aangesproken met ‘Ma Akuba’.

De Afrikaanse spin gaf zijn zoon een grootse opdracht mee, vervat in enkele woorden: ‘Laat de zwarte mensen lachen Anansi En Anansi ging. Slim als hij was wist hij ogenblikkelijk de walvis en de olifant voor hem te laten werken en met hun hulp stak hij de oceaan over. En taai als hij was, duurt zijn leven nog steeds voort.

Er zijn geen slaven meer die zijn troost behoeven of die zich als ontspanning na hun zware taak, met zijn streken willen vermaken. Nu zijn het eerder hun ontwikkelde nazaten die opnieuw graven in de onuitputtelijke hoeveelheid spinverhalen. Door het lot en de omstandigheden naar Europees patroon gevormd zijn zij zich tegelijkertijd meer dan ooit bewust van de rijkdom aan eigen overleveringen. Anansi en prinses Akuba zijn opnieuw ten toon verheven.

Gewassen, dieren en mensen zijn in de loop van de geschiedenis overgeplant van het ene werelddeel naar het andere om op een nieuwe bodem een eigen leven te gaan leiden. Zo heeft nu de Afrikaanse spin door Suriname heen de reis gemaakt naar Nederland. Hij is zelfs terecht gekomen in de Hollandse poppenkast, vanouds het tehuis van Jan Klaassen en Katrijn, maar Anansi zou Anansi niet

zijn als hij zich ook daar niet op zijn gemak voelde. Hij heeft de figuren die hem in Suriname omringden meegebracht: de tijger, de kakkerlak, de jager en Ma Akuba.

Laten wij hem begroeten!

De oorsprong der Caraiben
Indiaans verhaal

De water-camoedi (boa) beminde een Indiaans meisje. 's Nachts nam het monster mensengedaante aan; overdag werd hij weer slang. Het paar was gewoon elkander geregeld aan de rivieroever te ontmoeten, maar de ouders van het meisje waren onkundig van dit samenzijn.

Dit had zo een poos geduurd toen een jonge camoedi geboren werd. Het jong vertoonde zich nu en dan op een zandbank, zwom in het water heen en weer en keerde daarna weer naar het nest terug.

Toen het meisje zo lang wegbleef zei de vader tot zijn beide zoons: ‘Wat is er toch met jullie zuster. Waarom blijft zij zo lang in het bad?’. Daar de zoons er ook niets van begrepen werd overeengekomen dat zij naar de rivieroever zouden gaan om haar te bespieden. En wat zagen zij? Hun zuster in tedere omarming met een waterboa en in de nabijheid van het verliefde paar een jonge camoedi. Zij bleven kijken en zagen dat de oude camoedi aan zijn jong eten bracht.

Toen de zoons, weer in de hut teruggekeerd, aan de oude man vertelden wat ze hadden gezien schrok hij hevig en beval de camoedies onmiddellijk te doden.

Bij de eerste goede gelegenheid deden ze wat hen bevolen was. Zij doodden de oude en sleepten het jong naar het achterliggende bos, waar zij het in een menigte stukjes sneden.

Enige maanden later, toen zij in de omtrek aan het jagen waren, hoorden de broers een groot lawaai en het geluid van een menigte stemmen, dat van de plek scheen te komen waar zij de jonge camoedi hadden gedood. Toen zij zich in de richting begaven vanwaar de stemmen kwamen, zagen zij juist op de plek waar zij de jonge slang in stukken hadden gesneden, vier hutten, elk bewoond door Indianen, die uit de stukken van de jonge camoedi tevoorschijn waren gekomen.

In de voorste hut zei de oudste der bewoners tot de broers dat hij verheugd was hen als hun ooms te kunnen verwelkomen;

maar in de andere drie wilden de Indianen hen doden, omdat zij het kind van hun zuster, waaruit zij geboren waren, gedood hadden. Maar de Indiaan uit de voorste hut zei: ‘Neen, doe dat niet, want deze twee bezoekers zijn immers jullie ooms, en jullie moeten hen daarom genegen zijn’.

Zo gebeurde het dat de beide broers onverlet bij hun oude vader kwamen aan wie zij vertelden dat uit de delen van de stuk gesneden jonge camoedi mensen waren gegroeid.

De vader was nu zeer verheugd en kon nauwelijks wachten zijn kleinkinderen te zien. Met zijn zoons begaf hij zich de volgende morgen vroeg op weg en toen hij zijn talrijke nakomelingschap zag, was hij zó verrukt dat hij voorstelde de gebeurtenis met paiwarri (een drank uit cassave bereid) te vieren.

En zo zijn de Caraiben uit een water-boa voortgekomen.

De oorsprong van het mensdom
Indiaans verhaal van de stam der Warraus

Op een dag was Okonoróté op jacht. Hij wilde een zeldzame vogel zien te bemachtigen-in die tijden leefden de Warraus boven in de lucht en kenden geen andere dieren dan vogels- en verscheidene dagen gingen voorbij, voor hij eindelijk met zijn pijl het verlangde dier doorboord had. Toen hij echter naar de plaats snelde waar de vogel was neergevallen, was deze verdwenen en zag hij beneden zich een groot gat waardoor hij allerlei dieren als herten en wilde zwijnen op het groen onder zich zag lopen. Met behulp van een katoenen band daalde hij op aarde neer. Daar zag hij jaguars, slangen en andere wilde dieren hun prooi verslinden.

Verlangend om ook eens van de dieren, die hij niet kende, te proeven, was hij zo gelukkig een jong hert te schieten, waarvan hij het vlees braadde; en zó lekker smaakte hem dit, dat hij besloot ermee weer aan de katoenen band naar boven te klimmen.

Alle Warraus waren natuurlijk verlangend om Okonoróté naar beneden te vergezellen toen hij zijn tocht naar de aarde wilde herhalen.

Toen nu de laatsten door het gat wilden zien te komen gebeurde het, dat een buitengewoon dikke vrouw in het gat niet heen en weer kon komen en daar moest blijven, zodat de Warraus genoodzaakt waren altijd op de aarde te blijven.

De bewuste vrouw heette Okona-koera en de Warraus zien haar nog altijd als de morgenster.

De jonge Anansi vertrekt per kabel naar Suriname

Anansi zag met lede ogen hoe de mannen uit zijn land werden weggevoerd. Met grote schepen vertrokken zij naar het Westen. Wat kon hij er tegen doen, hij, die slechts een zwakke, onaanzienlijke spin was? Hij had een lang onderhoud met zijn slimheid.

Op een dag ging hij op weg naar de Grote Geest van Alle Kruiswegen. Hij moest ver lopen, want in Afrika zijn de kruiswegen dun gezaaid. Ergens in de buurt van de Sahara vond hij er een. Hij klopte aan de deur en de Grote Geest deed zelf open. Anansi groette eerbiedig. Nadat hij het stof van zijn spinnepoten had gewassen zei hij: ‘Ik was toch zo bang U niet thuis te treffen’. ‘Zet eerst je zonnescherm in het rek’, sprak de geest, ‘daarna kunnen we verder spreken. Je hebt een heel eind gelopen, zie ik. Heb je wat op je hart?’

‘Ja’, knikte Anansi.

‘Eerst een woord over dat niet thuis zijn, Spin. Ik dacht eigenlijk dat je slimmer was. Heb je nooit goed naar de klank van mijn naam geluisterd?’

‘Jawel, Grote Geest’.

‘Zo. Ik betwijfelde het toch, want als je dat gedaan had zou je hebben moeten weten dat ik altijd thuis ben. Ik woon immers aan alle kruiswegen, waar die ook zijn!’

Anansi moest toegeven dat hij werkelijk niet goed geluisterd had, Hij schaamde zich en kreeg een kleur tot achter zijn oren.

‘'t Is niet zo heel erg hoor’, stelde de Grote Geest hem gerust. ‘ik ken lui, die hun hele leven lang net doen of ze aandachtig luisteren, maar als het er op aankomt blijkt dat ze niets wijzer geworden zijn. Luisteren is een grote kunst, Anansi, leer dat van mij’.

‘ik wil graag leren, Grote Geest’.

Dat is dan in orde. Vertel nu maar eens op wat je eigenlijk hebt. Een klacht over de koning misschien?’.

‘Neen, dat niet Grote Geest, de koning doet zijn best, maar de schepen, die komen en gaan en voeren onze vrienden weg’.

‘En wat wou je nou?’

‘Raad, Grote Geest’.

‘Raad en daad, juist, maar over de mannen uit het Westen heb ik geen macht, mijn beste heer Spin. Hun daden worden beoordeeld door een andere rechter.’

Voor de eerste keer liet Anansi het hoofd hangen. Al zijn hoop scheen vervlogen. Als zelfs de Grote Geest geen hulp kan bieden, wat moest er dan van zijn vrienden worden?

De Grote Geest merkte zijn diepe teleurstelling. Hij blies op zijn bazuin, zodat het door heel Afrika te horen was; van de Kaap tot de Middellandse Zee en van de Schelfzee tot de oceaan. Dadelijk daarop verscheen de olifant; en aan het strand meldde zich de walvis. Die kwam voor deze keer helemaal van de Zuidpool.

‘Wat wordt er van ons verlangd? vroegen ze alle twee, een beetje nieuwsgierig.

In plaats van ze te antwoorden zei de Grote Geest tegen Anansi: ‘Doe er je voordeel mee, Spin’.

‘Wat moet ik doen, o Grote Geest?

“Je hebt je list, Anansi”.

“Ja, maar.....”

Geen maren, daden, Anansi.’

De Grote Geest klom op een goudsgerande wolk en zeilde weg. Anansi raadpleegde zijn list.

‘Gaat U maar een beetje spelevaren’, zei hij daarna lief tegen de walvis, ‘als ik fluit wordt u verzocht u op nieuw te melden.’

De walvis spoot een straal water op, sloeg met zijn staart en ging even een boodschap doen naar Teneriffe.

De olifant moest mooi gaan zitten van Anansi. Dat deed hij gehoorzaam.

‘Luister eens,’ begon Anansi, ‘ik wil een weddenschap met u aangaan.’

De olifant was dol op wedden. ‘Om wat?’ vroeg hij nieuwsgierig.

‘Als jij het wint krijg je een sappige pisangboom en wanneer ik als winnaar uit de strijd kom, zal ik de vliegen uit je ooghoeken wegvangen.’

‘Top,’ zei de olifant, ‘wat gaan we doen?’

‘Touwtrekken.’

‘Dat win ik vast,’ trompette de olifant.

‘We zullen zien, Jumbo.’ Meteen bond Anansi hem een dikke kabel om zijn middel. ‘Hier is je post,’ zei hij, ‘als ik commandeer: “Trekken”, begin je maar.’

‘Waar gaat u staan, Heer Spin?’

‘Aan het strand, olifant. Je hebt me dus begrepen? Op het commando trekken begin je.

De dikhuid knikte van ja.

Anansi floot op zijn vingers en slenterde naar het strand.

Een ogenblik later meldde zich de walvis en vroeg wat er van hem verlangd werd.

‘Wie was van ons tweeën de sterkste, walvis?

‘Ik natuurlijk.’

‘Ik denk er anders over. Wedden?

‘Mij goed’, gorgelde de walvis, ‘maar hoe zullen we de zaak aanpakken? Het is eigenlijk te belachelijk, want ieder denkend wezen weet wel dat jij niets bent in vergelijking met mij’.

‘We zullen zien, walvis, we zullen zien,’ herhaalde de spin, terwijl hij zijn list een knipoog gaf. ‘Bind je zelf maar vast aan deze kabel, walvis’.

De walvis deed wat van hem verlangd werd. Daarna vroeg hij:

‘En verder?’

‘Je zwemt even naar Suriname en als je daar bent, wacht je tot ik commandeer, snap je?’

‘Niet helemaal,’ bekende de walvis.

‘'t Is toch zo eenvoudig. Als jij mij naar Suriname trekt, heb je het gewonnen en als ik jou naar het Afrikaanse strand terughaal, ben ik de held van de dag’.

Nu ging de walvis een licht op. ‘Gesnopen’, gorgelde hij, al half onder water.

Met een vaart zwom hij naar Suriname. ‘ik ben er’. riep hij na een poosje.

‘Trekken.’ commandeerde Anansi.

De beide lobbessen trokken aan. De kabel zwiepte strak.

‘Een draad alsof ik hem zelf gesponnen had,’ meesmuilde Anansi. ‘Ik maak je mijn compliment, List.’ Daarop floot hij zijn jongste zoon.

‘Wat belieft mijn Heer Vader?’ vroeg de gehoorzaamde zoon. ‘Jij, die mijn naam draagt, en wiens list aan de mijne gelijk is, jij vertrekt heden, over deze strak gespannen draad naar Suriname om er het werk te doen dat je vader nu al sedert eeuwen in het goede, ouwe Afrika verricht heeft, te weten, een troost en een steun te zijn voor onze zwarte vrienden.’

De jonge Anansi maakte een buiging.

En als ik raad en daad nodig heb, vader?, vroeg hij.

‘Dan meld je je bij de Grote Geest van Alle Kruiswegen, mijn jongen. Hij zal je helpen.’

‘Ja, vader’

‘En haast je wat, jongen, de draad is nu nog gespannen.

Vaarwel en doe je plicht’.

‘Dag vader’.

De jonge Anansi kabelde zichzelf naar de kust van het verre Suriname en de oude Anansi ging terug naar Ma Akuba, die hem wachtte met het eten.

Pas na enige dagen merkten de olifant en de walvis dat de spin hen had beet gehad.

overgenomen uit: S.Franke, - ‘ANANSI’, N.V.H. ten Brink's Uitgevers Mij, Meppel.

Spin en Krekel

Heer Spin, gedrukt door zorgen voor zijn groot gezin, kon niet langer rondkomen met zijn zuur verdiend geld. Hij nam zich voor op de een of andere wijze nog wat voedsel te bemachtigen en besloot te gaan stelen in het korenveld van zijn oppperhoofd.

Na verloop van een paar weken evenwel bemerkte het opperhoofd dat hij bestolen werd. Vast besloten niet te zullen rusten voor hij de dief ontdekt had, liet hij, op raad van een zijner dienaren, een pop maken van kleefstof en ter grootte van een mens. Die deed hij plaatsen op het pad, waar de voetstappen gevonden waren.

Heer Spin, niets wetende, kwam als gewoonlijk met zijn koeroe-koeroe (mand) op zijn rug.

'Ik groet U, vriend'. zei hij tot de pop.

' '.

'U antwoordt niet. Ga wat op zij en laat me door'.

Heer Spin kreeg nog geen antwoord en gaf toen de pop een slag in het gezicht, maar zijn hand bleef kleven.

'Laat me los, of ik geef je nog een slag'.

Hij gaf de pop een tweede klap en nog verder kleefde hij vast.

Kort daarna kwam krekel voorbij, wien heer Spin vriendelijk om hulp verzocht. Maar toen heer Spin bevrijd was zat Krekel vast.

Bij het aanbreken van de dag werd hij van de pop afgenomen en duchtig afgeranseld, terwijl heer Spin zijn hoofd vasthield.

Krekel schreeuwde: 'a no mi, ma na Anansi' (ik ben het niet, heer Spin is het), waarop heer Spin hem ook een slag gaf, zich verontschuldigend dat Krekel zo onfatsoenlijk aan het schelden was geweest.

Toen Krekel goed gestraft was verwijderde heer Spin zich en voortaan ging hij iedere dag in diens korenveld stelen.

Overgenomen uit: 'Mythen en Legenden van West-Indie'

Iets over goden, sagen en feesten bij de niet Creoolse bevolkingsgroepen

De Anansi-verhalen van de Creolen mogen dan het meest karakteristiek zijn voor de Surinaamse volksliteratuur, toch kunnen wij niet voorbijgaan aan wat de andere rassen daarin hebben bijgedragen. Geen land is zo een smeltkroes van rassen als Suriname en elk daarvan heeft, niet alleen letterlijk, maar ook figuurlijk, zijn kleur aan het land gegeven, zoals ook symbolisch in de Surinaamse vlag tot uitdrukking wordt gebracht.

Een paar jaartallen:	1873 - De eerste Hindostanen komen in Suriname
	1890 - De Javanen komen
	In deze zelfde periode en reeds kort daarvoor vestigden zich kleine groepen Chinezen.

Hindostanen

Toen in 1863 de slavernij werd afgeschaft bleven de negers nog tien jaar als contractarbeiders op de plantages werkzaam.

Daarna moesten er nieuwe arbeidskrachten komen. Deze konden worden aangeworven in India, in die tijd nog een Britse kolonie.

Uiteraard waren het voornamelijk de armste provincies waar arbeidskrachten te vinden waren. Droogte en honger in hun vaderland wilden zij graag verwisselen voor koelie-arbeid in den vreemde waar zij een betere toekomst hoopten te vinden.

Bovendien waren zij vrij om na vijf of tien jaar naar hun geboorteland terug te keren. Hoewel zij geen slaven waren kwamen zij met even weinig bezittingen aan als destijds de negers en net als de negers van de Goud-en Ivoorkust brachten zij een niet stoffelijkeerfenis mee.

In hun eigen land mochten zij dan tot de allerlaagste kaste behoren, niettemin waren zij een levend onderdeel van een cultuur, eeuwen en eeuwen ouder dan de Europeese beschaving.

Zij hadden hun Hindoe-godsdienst, de leer van Boedha, hun gezangen en gedichten. Zij brachten de Veda's mee en het Mahabharata, dat bekend staat als het langste gedicht uit de wereldliteratuur. De Bhagavad Gita is daarvan een onderdeel. De verhalen geven in allegorische vorm, rijk aan beelden en ingewikkelde lotgevallen van de figuren een schat aan kennis en wijsheid. Veel verhalen eruit worden tijdens feesten ten tonele gevoerd en het gevoel voor kleur en stijlvolle schoonheid van de Indiër zorgen dan voor een sprookjesachtig gebeuren. Op het nieuwjaarsfeest bijvoorbeeld, dat, als de omstandigheden het toelaten, eigenlijk drie dagen behoort te duren, wordt de geschiedenis uitgebeeld van de godvruchtige prins Bhakte Prahalad, die een diepe verering koesterde voor de god Vishnoe. Zijn goddeloze vader en diens zuster Holika werkten hem tegen en zochten hem te doden. Holika, die tegen vuur bestand was, liet een grote oven bouwen en nam daarin Prins Bhakta Prahalad met zich mee. De godheid ontnam haar echter haar ongevoeligheid voor vuur en het was Bhakta Prahalad die ongedeerd uit de vlammen te voorschijn kwam.

In de tijd van de jaarwisseling (die bij de Hindostanen niet samenvalt met 't Christelijke Nieuwjaar) (zij rekenen met maanmaanden) vieren zij het Divalifeest, d.w.z. het lampenfeest. In het huis worden dan vijf lichten ontstoken. Ook kennen zij de gewoonte om zingend langs de huizen te gaan, waarbij kleine geschenken in ontvangst worden genomen. Wie zou hierin niet overeenkomst ontdekken met het Noord-Europese Sint-Maarten, Kerst-, en Drie Koningenfeest? En zouden zulke overeenkomsten niet, net als bij de sprookjes en de mythen, als bewijs kunnen gelden dat al de verschillende godsdiensten en sekten takken en twijgen zijn van een gemeenschappelijke stam?

De Javanen

Toen om verschillende politieke redenen geen Hindostanen meer uit India kwamen ging de Nederlandse regering ertoe over uit de eigen koloniën Javanen te laten overkomen. Het was hetzelfde patroon als bij de immigratie van de Indiërs: Arme dessabewoners wilden hun geluk wel beproeven in een land aan de andere kant van de aardbol om tezijnertijd welvarend naar huis te kunnen terugkeren. De meesten van hen gingen echter niet terug. Wel bewaarden zij zo lang mogelijk de geestelijke band met het land van herkomst, maar de jongere generaties vergroeiden steeds meer met het nieuwe land. Toch behield het merendeel van hen, net als de Indiërs, hun eigen religie. De meeste Javanen zijn Mohammed aan Uiteraard is die Islamietische godsdienst als het ware gekleurd door hun eigen volksaard en vermengd met hun eigen overleveringen, zoals ook de Christelijke godsdienst bij de algemeenheid van de leer toch de typische kenmerken van een bepaald volk behoudt.

Karakteristiek voor de Javaanse gemeenschap zijn de slamatans, uitgebreide offermaaltijden ter gelegenheid van geboorte, besnijdenis en dergelijke. Kenmerkend is ook de wajang, het schimmenspel met kunstig gesneden, platte poppen, waarmee gedramatiseerde sagen worden opgevoerd. Als het om puur amusement gaat dan is de Javaanse volksverbeelding rijk aan kluchten.

De Chinezen

De eerste Chinese immigranten kwamen al in Suriname ongeveer tien jaar vóór de afschaffing van de slavernij en zij bleven komen tot in de jaren na de tweede wereldoorlog. Toch is hun aantal aanmerkelijk minder dan dat van de Creolen en de Hindostanen. Vroeger waren zij voornamelijk kleine landbouwers en handelaren.

Zij brachten dan ook, net als later de Hindostanen, de rijst naar Suriname. Dit uitheemse produkt werd al spoedig het voornaamste voedsel, ook voor de negers, die voordien zich voornamelijk met bananen hadden gevoed. Maar behalve de rijst brachten de Chinezen nog iets anders mee uit het oude Azië: de leer van Confucius.

De wijsgeer en staatsman Confucius leefde omstreeks het jaar 500 voor Christus; in dezelfde periode dus waarin de Boeddha zijn leringen predikte in India, en Pythagoras in Zuid-Europa zijn godsdienstige en wiskundige stellingen onderwees. Eén van de belangrijkste punten in de leer van Confucius is dat de deugd beoefend moet worden om wille van de deugd zelf en niet met de verwachting er beloning of voordeel door te ontvangen.

Vele Chinezen belijden nu, net als de meeste Creolen, de Christelijke godsdienst, maar toch is nog een vrij groot aantal Confuciaan en zij hebben hun eigen specifieke aandeel in het algemeen karakter van het Surinaamse volk. Als hun inbreng in de volkscultuur kunnen wij o.a. beschouwen hun uitbundige nieuwjaarsfeest: luidruchtig, vol kleur en vuurwerk, een bont spektakel. In wezen dient het om boze geesten af te weren en verschilt dan eigenlijk niet veel van het mid-winterblazen, klokgelui en donderbusgeknal uit onze streken. Evenmin als het Hindostaanse- valt het Chinese Nieuwjaar samen met het Europese, hoewel ongeveer in dezelfde tijd.

Hoewel er dus sprake is van verschillende godsdiensten en culturen wil dat niet zeggen dat deze streng zijn afgebakend. De Surinamers bezoeken graag elkanders bedehuizen en nemen graag deel aan elkanders feesten. Omdat veel van dergelijke vieringen in de open lucht plaats vinden is het ook makkelijk om in elkaars vrolijkheid te delen.

Naast deze grote volksgroepen zijn er nog de nazaten van een kleine groep Spaanse en Portugese Joden.

In de vijftiende en zestiende eeuw waren zij uit hun eigen land verdreven door de Inquisitie met haar strenge wetten ten opzichte van de niet-katholieken. Een naam als de ‘Jodensavanne’ herinnert nog aan hun vroegere nederzetting. Uiteraard hadden zij hun synagoge, hun eigen begraafplaats, maar ook hun eigen schouwburg. In de Surinaamse taal zijn naast veel Portugese ook nog heel wat Joodse woorden terug te vinden. En ook hier zien wij weer dat invloeden en gebruiken niet alleen tot een taal beperkt blijven. Het weigeren van bepaald voedsel, bij voorbeeld, bij de Creolen heeft veel overeenkomst met gebruiken dienaangaande bij de Joden.

Zo zien we dat in Suriname de verhalen, gebruiken, godsdiensten en vooral ook de volksgroepen zelf waarvan zij afkomstig zijn naast elkaar en door elkaar heen leven, als veelsoortige struiken op één plek samengedrongen. Nòg zijn zij van elkander te onderscheiden, maar zij groeien steeds meer als een nieuwe eenheid omhoog, onder de zelfde voedingsbodem; licht en schaduw met elkander delend.

Niet voor niets waarschijnlijk speelt, net als in veel Europese en Indische sprookjes, de boom zo'n grote rol.

De heilige boom, de kankantrie, de wonderboom.